

Position paper

Begeleiding deelnemer bij bedrag ineens vereist aandacht en tijd

Dit position paper is een bijdrage aan de deskundigenbijeenkomst over het wetsvoorstel Wet Herziening bedrag ineens (36154) van de Vaste Eerste Kamer commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid op 18 maart 2025

14 maart 2025

Vooraf

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) dankt de Vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor de mogelijkheid om haar visie op het Wetsvoorstel Wet herziening bedrag ineens toe te lichten.

De AFM neemt als gedragstoezichthouder het perspectief van de individuele financiële consument en individuele pensioendeelnemer tot uitgangspunt.¹ Het beschermen van de belangen van de financiële consumenten en deelnemers die te maken krijgen met complexe en impactvolle financiële keuzes is belangrijk voor het goed functioneren van de Nederlandse financiële markten. Het maken van niet-passende financiële keuzes die mogelijk op later moment leiden tot voorzienbare teleurstellingen, kan het vertrouwen in de werking van de financiële markten als geheel schaden.

Het opnemen van een bedrag ineens biedt deelnemers keuzevrijheid en flexibiliteit. Tegelijkertijd kent opname van bedrag ineens ook risico's voor deelnemers. De AFM vindt het daarom belangrijk dat de keuze over opname van bedrag ineens wordt omkleed met voldoende waarborgen voor de deelnemer. Dit position paper geeft een beknopte weergave van de belangrijkste aandachtspunten die de AFM in dit kader meegeeft.

Aandachtspunten

1. Help de deelnemer om gevolgen bedrag ineens in het geheel te overzien

Het overzien van de korte- en langetermijengevolgen van het bedrag ineens is complex en de meeste deelnemers zullen hier hulp bij nodig hebben. Waar deelnemers waarschijnlijk zullen beseffen dat de opname van een bedrag ineens leidt tot een lagere pensioenuitkering, staan zij mogelijk minder stil bij indirecte gevolgen. Zo kan opname van het bedrag ineens ervoor zorgen dat deelnemers op een later moment te veel ontvangen toeslagen moeten terugbetalen. Ook kunnen andere pensioenkeuzes de gevolgen van de opname van een bedrag ineens beïnvloeden, en kunnen de uitkering bijvoorbeeld verder verlagen of maken dat een toeslagengrens wordt behaald. Denk hierbij aan de combinatie van keuze voor vervroeging van pensioeningangsdatum en opname bedrag ineens. Door de ingangsdatum van het pensioen drie jaar te vervroegen en een bedrag ineens van 10% op te nemen, kan de uitkering ongeveer 25% tot 30% lager uitvallen. Kortom, het effect van het bedrag ineens staat niet op zichzelf.

De AFM vindt het positief dat Nibud een rekentool gaat ontwikkelen om deelnemers te ondersteunen bij het overzien van de persoonlijke gevolgen van het bedrag ineens. Op basis van het huidige voorstel voor de rekentool gaat de deelnemer meer inzicht krijgen in de gevolgen van het opnemen van een bedrag ineens. Het is echter geen volledig inzicht, omdat bijvoorbeeld keuzestapelings- en gemeentelijke toeslagen niet terugkomen. De AFM merkt op dat het verkrijgen van een totaaloverzicht wel van belang is voor deelnemers.

Volgens de wet hebben pensioenuitvoerders de verantwoordelijkheid om te bevorderen dat hun deelnemers inzicht hebben in de gevolgen van een keuze of combinatie van keuzes op het pensioen.² Pensioenuitvoerder zijn volgens de wet niet verplicht tot de inrichting van een keuzeomgeving die rekening houdt met het effect van onder meer belastingen en toeslagen op de deelnemer. De pensioenuitvoerder beschikt immers niet over informatie over de persoonlijke fiscale situatie van de deelnemer. Wel hoort de pensioenuitvoerder de deelnemer te wijzen op mogelijke samenloop en gevolgen, risico's, voor- en nadelen van keuzes binnen de pensioenregeling. Ook moet de informatie de deelnemer handelingsperspectief bieden (bijvoorbeeld een verwijzing naar relevante websites).³ Bij bedrag ineens

¹ Onder deelnemer verstaan we in dit document actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gewezen partners in het geval van conversie. In het geval van derdepijlerpensioenproducten neemt de AFM het perspectief van de consument tot uitgangspunt.

² Artikel 48, derde lid, Pw.

³ Kamerstukken II 2021-22, 36.067, nr.3, p.130.

betekent dit dat de pensioenuitvoerder de deelnemer moet wijzen op mogelijkheid dat het bedrag ineens gevolgen kan hebben voor belastingen en toeslagen en hen wijzen op de plekken waar aanvullende informatie is te vinden.⁴

De AFM wijst erop dat het pensioenuitvoerders uiteraard wel vrij staat om informatie in te winnen bij deelnemers en de persoonlijke gevolgen buiten de pensioenregeling inzichtelijk te maken. Hierdoor kan de pensioenuitvoerder bijvoorbeeld de deelnemer inzicht geven in het uit te keren nettobedrag, rekening houdend met het effect van onder andere toeslagen bij de te maken pensioenkeuzes. Om voorzienbare teleurstellingen te voorkomen bij deelnemers juicht de AFM het toe als pensioenuitvoerders, in het belang van de deelnemers, een zo goed mogelijk totaalinzicht van de gevolgen te verschaffen. En waar dat niet lukt dit heel expliciet te maken en de deelnemer door te verwijzen naar het juiste loket om het totaalbeeld te verkrijgen, bijvoorbeeld een financieel adviseur.

2. Houd rekening met sturende werking van de keuzeomgeving

Het is belangrijk dat deelnemers in staat worden gesteld passende pensioenkeuzes te maken door adequate keuzebegeleiding.⁵ Deze keuzebegeleiding gaat verder dan alleen inzicht bieden in de gevolgen van keuzes. Deelnemers maken hun keuzes binnen een keuzeomgeving en deze omgeving heeft per definitie een sturende invloed. De AFM roept pensioenuitvoerders op om zich bewust te zijn van de sturing bij het inrichten van de keuzeomgeving, deze sturing in te zetten in het belang van deelnemers en om de keuzeomgeving te testen bij deelnemers.

Bij bepaalde pensioenkeuzes, en zeker bij het bedrag ineens, maakt een deelnemer een afweging tussen meer geld nu tegenover meer geld later. Over het algemeen hechten mensen bij dit soort keuzes meer waarde aan uitkomsten in het heden dan aan uitkomsten in de toekomst. Pensioenuitvoerders kunnen hier rekening mee houden door de keuzeomgeving in te richten op een manier die extra aandacht vestigt op de gevolgen op langere termijn. De AFM benadrukt daarnaast dat de presentatievolgorde van keuzes impact heeft. Dit komt ten eerste doordat de aandacht van deelnemers bij het maken van keuzes kan afnemen, waardoor de kans bestaat dat deelnemers bij latere keuzes eerder aansluiten bij de standaardoptie of dat ze zich minder goed verdiepen in de gevolgen van keuzes. Daarnaast heeft de volgorde van keuzes ook impact op hoogte van het maximale bedrag ineens: wanneer het partnerpensioen op opbouwbasis eerst wordt uitgeruild voor een hoger ouderdompensioen, dan kan er een groter bedrag ineens worden opgenomen dan wanneer de keuzes andersom worden aangeboden. Uit berekeningen van de AFM blijkt dat het bedrag ineens is in het eerste geval rond 10-15 % hoger en het ouderdompensioen rond 1% lager kan zijn. De AFM verwacht dat een pensioenuitvoerder bewust kiest voor een specifieke inrichting van de keuzeomgeving en hierbij het belang van de deelnemer centraal stelt. De AFM benadrukt hierbij ook het belang om vooraf en periodiek te testen of de keuzebegeleiding daadwerkelijk de beoogde invloed heeft op de deelnemers.

3. Houd oog voor kwetsbare deelnemersgroepen

De AFM vraagt aandacht voor kwetsbare deelnemersgroepen en de wijze waarop zij in staat worden gesteld om een passende keuze te maken over het bedrag ineens. Denk bijvoorbeeld aan deelnemers die niet of beperkt digitaalvaardig zijn of die niet of beperkt (financieel) geletterd zijn. Online tooling en informatie van onder meer pensioenuitvoerders, Nibud en Belastingdienst zal niet voor iedereen even toegankelijk zijn.

Verder kan de keuze voor het bedrag ineens ook gevolgen hebben voor gewezen partners in geval van verevening van de pensioenaanspraken. Deze groep kan zelf geen keuze maken, maar ontvangt een deel van de uitkering die hun ex-partner ontvangt. Dit geldt ook voor het bedrag ineens. Ondanks dat zij geen

⁴ Kamerstukken I 2024-25. 36 154, E.

⁵ Artikel 48a Pw.

keuze kunnen maken is het wel essentieel dat zij tijdig op de hoogte worden gesteld dat ze een bedrag ineens gaan ontvangen en van de mogelijke gevolgen hiervan.

4. Neem de tijd voor zorgvuldige implementatie

De AFM roept op pensioenuitvoerders voldoende tijd te geven om de keuzebegeleiding voor bedrag ineens goed in te richten. Alle deelnemers hebben vanaf het moment dat zij de keuze kunnen maken recht op adequate keuzebegeleiding. Om de deelnemers de kans te geven om een weloverwogen besluit te nemen en eventueel advies in te winnen, is het belangrijk dat de keuzebegeleiding en informatie over het bedrag ineens minimaal zes maanden voor de pensioenrichtleeftijd beschikbaar zijn. Daaraan voorafgaand hebben pensioenuitvoerders tijd nodig om het proces zorgvuldig gereed te maken en te testen bij hun deelnemers. Alleen dan kan de keuzebegeleiding deelnemers vanaf het begin in staat stellen een passende keuze te maken over het bedrag ineens. Wanneer dit niet het geval is, kan dit grote gevolgen hebben voor individuele deelnemers, maar ook voor het vertrouwen in de pensioenuitvoerder en het pensioenstelsel. Dit maakt dat de AFM het belangrijk vindt dat er voldoende tijd zit tussen het aannemen van de wet en de inwerkingtreding ervan, mede gelet op de bredere belasting van de pensioensector gedurende de transitie.

5. Leer van de lessen uit het Verenigd Koninkrijk

De AFM wil u graag wijzen op het risico van oplichting wanneer deelnemers een bedrag ineens opnemen. Op basis van de ervaringen in het Verenigd Koninkrijk (VK) met de opname van bedrag ineens kan het risico op (pogingen) tot oplichting in Nederland toenemen. In het VK werd het in 2015 mogelijk om 25% van het pensioen als bedrag ineens op te nemen. Na vijf jaar is de relatie tussen het bedrag ineens en oplichting geëvalueerd. Geschat wordt dat in de eerste vijf jaar nadat het bedrag ineens kon worden opgenomen, 10 miljard pond ontvreemd is bij 40.000 mensen.⁶ De toegenomen oplichtingscijfers hebben in het VK geleid tot aanvullend beleid en maatregelen en een *multi-agency taskforce* om pensioen oplichting aan te pakken. De AFM verzoekt om te monitoren of (poging tot) oplichting ook in Nederland gaat toenemen en waar nodig aanvullende maatregelen te nemen. Het is daarnaast raadzaam dat pensioenuitvoerders hun deelnemers bij het opnemen van het bedrag ineens waarschuwen voor het risico op oplichting. Ook kunnen pensioenuitvoerders signalen over oplichting bij de AFM melden en deelnemers aanmoedigen aangifte te doen bij de politie.

6. Vergeet de derde pijler niet: zelfde aandachtspunten gelden

Tenslotte wijst de AFM erop dat ook in de derde pijler een bedrag ineens opgenomen kan worden. Voorgaande aandachtspunten gelden dan ook deels voor aanbieders van derdepijlerpensioenproducten (3P). Om voorzienbare teleurstellingen ook hier zo veel mogelijk te voorkomen, roept de AFM ook bij 3P op om het keuzeproces met voldoende waarborgen in het belang van de consument te omkleden. Aanbieders van 3P moeten op basis van het ontwerpbesluit informatie verschaffen aan consumenten over het bedrag ineens en slechts *op verzoek van* de consument de (mogelijke) gevolgen hiervan. Voor aanbieders van 3P geldt er geen verplichting tot adequate keuzebegeleiding. De AFM merkt op dat het in het belang van de financiële consument zou zijn als de zorgplicht van aanbieders van 3P gelijk wordt getrokken aan de vereisten die voor pensioenuitvoerders gelden.

⁶ <https://publications.parliament.uk/pa/cm5801/cmselect/cmworpen/648/64802.htm>.

Autoriteit Financiële Markten

Postbus 11723 | 1001 GS Amsterdam

Telefoon

020 797 2000

www.afm.nl

Dataclassificatie

AFM - Publiek

Follow us: →

De AFM maakt zich sterk voor eerlijke en transparante financiële markten.

Als onafhankelijke gedragstoezichthouder dragen wij bij aan duurzaam financieel welzijn in Nederland.

De tekst van deze publicatie is met zorg samengesteld en is informatief van aard. U kunt er geen rechten aan ontleen. Door veranderende wet- en regelgeving op nationaal en internationaal niveau is het mogelijk dat de tekst niet actueel is op het moment dat u deze leest. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen – bijvoorbeeld geleden verlies of gederfde winst – ontstaan door of in verband met acties ondernomen naar aanleiding van deze tekst.

© Copyright AFM 2025